

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על הוראת התנ"ך

המזכירות הפדגוגית
אגף מורשת

בע"ה
אב תשע"ו (אוגוסט 2016)

לכבוד המפקחים,
מנהלי בתי הספר, האולפנות והישיבות,
רכזי המקצוע ומורי התנ"ך
שלום רב!

חוזר מפמ"ר על-יסודי 1 – לקראת שנת הלימודים תשע"ז

למידה, מטבעה, מבוססת על תהליכים שכליים, אולם לימוד התורה חייב לאצור בתוכו גם תהליך נפשי-פנימי של חיבור לדבר ה'. אהבת התורה אינה נובעת רק מהיקף החומר הנלמד, אלא במידה רבה מאד מאיכות הלמידה, מגיוון הלמידה, ומחיבור נרחב של הלומד אל התורה.

משל למה הדבר דומה. לפני שנים אחדות ניגש אלי בני הקטן ודמעות בעיניו, בידו האחת גלגל פלסטיק ובידו השניה מכונית צעצוע פשוטה ממנה ניתן הגלגל. הוא בקש שאדביק את הגלגל לציר. ליטפתי את ראשו ואמרתי לו בצער שאפשר להדביק אבל החיבור לא יחזיק מעמד זמן רב. הוא התחנן שוב ושוב, והסברתי לו שמכיוון ששטח המגע של הגלגל עם הציר כל כך מזערי הרי שאפילו "דבק שלוש שניות" לא יהיה יעיל. בהדבקה אנו יודעים שככל ששטח המגע גדול יותר, החיבור חזק יותר. כך גם בתורה.

ככל שהמפגש בין הלומד לבין התורה רחב יותר, כך גם החיבור לתורת ה' ולנותן התורה מתעצם מעמיק ומשפיע על אישיותו של הלומד. תורה אותה פוגשים אך ורק דרך השכל, יכולה להיות רחבה עבור תלמיד אחד, אך מצומצמת עבור תלמיד אחר. לעומת זאת, תלמיד שזוכה לפגוש את התורה גם דרך השכל וגם דרך פעילות מעשית של יצירה, שירה, כתיבה ונגינה, הרי הוא מרחיב את "שטח המגע" עם התורה. תלמיד שעולמו הרגשי פוגש את התורה, תלמיד המזדהה עם אישי התנ"ך, עם פועלם ועם עולמם הפנימי, הרי ש"שטח המגע" שלו עם התורה גדל והולך. וככל ש"שטח המגע" הולך וגדל הרי שהתורה הופכת להיות חלק משמעותי יותר מאישיותו של התלמיד. אנו עושים מאמץ להעמיק את הלימוד השכלי, שהוא יסוד הלימוד ויחד עם זאת להרחיב את "שטח המגע" של תלמידינו עם התורה.

כחלק מהרחבת "שטח המגע" עם התורה, אנו מציעים כתיבת מאמרים בתכנית "באור פניך", חלופות בלמידה ובהערכה כחלק מרכזי בלמידה ובהערכה, השתלמות בדגש על הנחיית כתיבה, תכנית לימודית-חברתית של מעורבות אישית בתנ"ך. מגוון דרכים אלו מוגשים לכם, ואתם מוזמנים לנצלם לטובה, ולהמשיך בהשראתם ליצירה נוספת שלכם.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על הוראת התנ"ך

תוכן

2	קישורים למסמכי יסוד מעודכנים לתשע"ז
3	הוראת תורה ונביא בחטיבת הביניים
3	חלפות הערכה בכיתה י'
3	חלפות הערכה ביחידות ההגבר
3	שאלות הפנמה
3	שינוי בתוכנית הלימודים של כיתות י"ב 3 יח"ל
4	שינויים בבחינת הבגרות של כיתות י"ב 5 יח"ל
4	"הגמול – התמודדות אמונית" - נושא הגבר חובה חדש ל-5 יח"ל
5	"באור פניך"
5	עולים חדשים
5	שדרוג האתר
6	בגרויות מועד חורף
6	מעורבות חברתית בתנ"ך
6	פיתוח מקצועי
7	הדרכה

קישורים למסמכי יסוד מעודכנים לתשע"ז

- [תוכנית הלימודים](#)
- [תוכנית ההלימה](#)
- [מפרט היבחנות לבגרות חורף תשע"ז](#)
- [מפרט ההיבחנות לבגרות קיץ תשע"ז](#)

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על הוראת התנ"ך

הוראת תורה ונביא בחטיבת הביניים

כפי שכבר הודענו, החל משנה"ל תשע"ז, סדר הלימוד המחייב בחטיבת הביניים הוא כדלהלן:

כיתה	תורה	נביא	כתובים
ז'	בראשית	יהושע	מלכים א'-ב'
ח'	שמות	שופטים	יהושע שופטים
ט'	ויקרא	שמואל א'	

השינוי בתורה, יהיה הדרגתי, בשנה"ל תשע"ז ילמדו בכל כיתות ח' את ספר שמות, ואילו בכיתות ט' ישלימו את הספר שטרם נלמד בתשע"ו (שמות או ויקרא). בשנה"ל תשע"ח כל בתי הספר ילמדו על פי התוכנית החדשה. בבתי ספר המקדישים לתנ"ך שעות רבות, מומלץ ללמד את כל ספר מלכים א'-ב' בכיתה ז' ואת ספרי יהושע ושופטים בכיתה ח'.

חלופות הערכה בכיתה י'

באתר "ללמוד וללמד" מופיע [דף חלופות חדש](#) ובו הסבר של המרכיבים של החלופה וכן הצעות רבות לחלופות. יש לבחור אחת מחלופות ההערכה המופיעות באתר, ולהתאימה לכיתה. על מורה שמעוניין להעריך את תלמידיו בחלופה שאינה מופיעה באתר, לקבל את אישורו של המדריך.

חלופות הערכה ביחידות ההגבר

בתי ספר המלמדים ברמת 5 יח"ל, חייבים להיות בקשר עם מדריכי התנ"ך ולקבל את אישורם מראש לתוכנית הלמידה ולתוכנית ההערכה של יחידות הנושא עד כ"ו באלול תשע"ו. פרטים [בטופס הבא](#). על כל מורה, המלמד את יחידות ההגבר, להעריך את תלמידיו אך ורק על ידי אחת מחלופות ההערכה המופיעות באתר, וזאת כמובן לאחר התאמת החלופה לכיתתו. מורה שמעוניין להעריך את תלמידיו בחלופה שאינה מופיעה באתר, חייב לקבל את אישורו של המדריך המחוזי. חלופות שלא מופיעות באתר או שלא קיבלו את אישורו של המדריך לא יוכרו. לאישור הוראת יחידת ההגבר "קום והתהלך" יש לקבל אישור מהגב' אסתר גרוסברג (grosbergaa@gmail.com). את הציונים של שלושת נושאי ההגבר יש לדווח במשותף בסוף כיתה י"ב.

שינוי בתוכנית הלימודים של כיתות י"ב 3 יח"ל

סוגיות בנאום המצוות – החל ממועד קיץ תשע"ז, תלמידי 3 יח"ל ילמדו שתיים מתוך ארבע סוגיות. במבחן יענו התלמידים על שתי שאלות בפרק על ספר דברים - שאלה חובה (הארץ הטובה, יחידת הברית ומות משה), ושאלה אחת בלבד על הסוגיות.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על הוראת התנ"ך

שינויים בבחינת הבגרות של כיתות י"ב 5 יח"ל

שאלון 2571 – כיתה י"ב 5 יח"ל (לשעבר : 2212)

- המבחן יתקיים מתשע"ז ואילך ללא הפרקים באיוב ותהלים ע"ג.
- על התלמיד יהיה לענות על שאלה אחת מתוך שתיים בספרי עזרא ונחמיה (ולא כבעבר בה היה עליו לענות על שתיים מתוך שלוש).
- משך המבחן מצטמצם לשעתיים כמו כל שאר המבחנים במתכונת החדשה.
- שאלון 2212 ימשיך להתקיים במתכונתו הרחבה כבעבר, לנבחני משנה בלבד.

למידה משמעותית והערכה משמעותית - שאלות הפנמה

ד"ר משה ויינשטוק, יו"ר המזכירות הפדגוגית, מקדם את הלמידה המשמעותית במסגרת הנקראת: "החממה הפדגוגית – למידה מצמיחה אדם". להלן עיקרי הדברים שהופיעו באגרת של יו"ר המז"פ ורלוונטיים להוראת התנ"ך:

במסגרת הלמידה המשמעותית, המזכירות הפדגוגית צועדת צעד נוסף ופותחת "חממה פדגוגית" המהווה מרחב לפיתוח רעיונות ויוזמות לגיוון ההערכה בבחינות הבגרות. במסגרת החממה, יורחבו התוכניות ממירות הבגרות ומורים יוכלו להציע או להצטרף ליוזמות מחליפות בגרות.

הטמעת פריטי בחינות מקדמי חשיבה ועמ"ד (ערך, מעורבות, רלוונטיות) בבחינות החיצוניות. החל משנת הלימודים תשע"ז, ברוב בחינות הבגרות תהינה שאלות שהן שאלות חשיבה מסדר גבוה הנוגעות לחיי הלומדים או עוסקות בערכים מתוך תכנית הלימודים של תחום הדעת.

בבחינות הבגרות יהיו "שאלות הפנמה" בחלק מסעיפי ג'. שאלות אלו יכללו – ערכים, רלוונטיות, יישום, ואפיון מידות של אישי התנ"ך. מסמך מפורט על שאלות אלו יתפרסם בקרוב. אנו פונים אליכם המורים, ומאתגרים אתכם להציע הצעות חדשות ללמידה והיבחנות.

"הגמול – התמודדות אמונית" - נושא הגבר חובה חדש ל-5 יח"ל

חומר הלימודים של כיתות י"ב 5 יח"ל עובר שינוי. החל משנה"ל תשע"ז הנושא "תורת הגמול" לא יהיה חלק מיחידה ג', שאלון 2571 (בעבר 2212), אלא נושא עצמאי הנקרא "הגמול – התמודדות אמונית".

- נושא זה הוא השלישי מתוך נושאי ההגבר שההערכה עליהם היא בית ספרית במסגרת חלופות הערכה, והוא נושא חובה (שלא כמו שני הנושאים הנוספים הניתנים לבחירה על ידי בית הספר).
- יחידה זו תילמד בכיתה י"ב, משום שיש צורך בבגרות ובשלות להתמודד עם שאלות כבדות משקל.
- תוכן היחידה: יחידת הגמול החדשה מתמקדת בספר איוב העוסק בגמול האישי, אולם היא מתמודדת מעט גם עם שאלות הגמול הלאומי ועולם הבא. כשהמגמה היא לתת תמונה רחבה על נושא הגמול, עד כמה שניתן בכ-22 שיעורים. חומר הלימודים:
- תשעה פרקים מספר איוב (מתוך שנים עשר המוצעים באתר - לבחירת בית ספר).
- תהלים מזמור ע"ג.

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל החינוך הדתי

הפיקוח על הוראת התנ"ך

- שתי יחידות קצרות (מתוך שלוש - לבחירת המורה המלמד): הנהגת ה' ברחמים (י"ג מידות); גמול לאומי; עולם הבא.
- הערכת יחידת הגמול: ההערכה תהיה מורכבת ממבחן מסכם פנימי שיהווה 70% מהציון וחלופת הערכה שתהווה 30% מהציון (בי"ס שמעוניין ביחס אחר בין המבחן המסכם לבין חלופת הערכה, צריך לבקש אישור מהמדריך המחוזי). לאתר יעלו מספר הצעות לחלופות.

"באור פניך"

תכנית הכתיבה "באור פניך" שהתקיימה לראשונה בשנה"ל תשע"ו הצליחה מעל המשוער ולכן היא, בע"ה, תפעל בהיקף גדול יותר בשנה"ל הקרובה. הנחיות לכתיבה, מחוון, הדרכה בכתיבה ופרטים נוספים באתר. מומלץ לשלב את הכתיבה כחלק מחלופות ההערכה בכיתה י' או ביחידות ההגבר. ניתן לראות באתר את החוברת ובה עשרת המאמרים המצטיינים מתשע"ו.

עולים חדשים

- **תוכנית הלימודים: התכנית עברה** שינויים, שנועדו ליצור תשתית מובנית של נכסי צאן ברזל הנצרכים ללימוד התנ"ך ולהבנת הציר ההיסטורי שלו, וחיבור רב יותר בין תוכנית העולים לתוכנית אותה לומדים חבריהם לכיתה.
- תלמידי כיתות י"א-י"ב ילמדו לפי התוכנית החדשה, ואילו תלמידי י"ב יסיימו את לימודיהם לפי התוכנית בה התחילו. אנו בעיצומו של תהליך שדרוג החלק באתר העוסק בהוראה לעולים חדשים.
- **מועדי בחינה**: לעולים חדשים, כמו לכלל התלמידים, יש שני מועדי בחינה, האחד בכיתה י"א והשני בכיתה י"ב.
- לצערנו אגף הבחינות שינה את ההנחיה הקודמת שאפשרה לתלמידי י"ב תשע"ז היבחנות בשאלון 900401 (שבו נבחנו התלמידים עד תשע"ו), והוא יתקיים מעתה רק עבור נבחני משנה. תלמידי י"ב תשע"ז, שלא נבחנו בכיתה י"א, ייבחנו בכיתה י"ב על שני שאלונים: על החומר של י"א (בשאלון 2384) ועל החומר של י"ב (בשאלון 2374). בית הספר יבחר האם תלמידיו ייבחנו במועד חורף על שאלון י"א ובמועד קיץ על שאלון י"ב, אך במועד קיץ על שני השאלונים **באותו יום**.
- הסבר מפורט על כל האפשרויות בקישור הבא.
- מדריכת העולים החדשים היא טובה סלאב, ניתן לפנות אליה בשאלות (tovasalab@gmail.com).

שדרוג האתר

כמו בכל קיץ, ערכנו שינויים באתר, על מנת לשדרגו ולהתאימו לתוכניות המתחדשות ולהארות שקיבלנו ממורים. השינויים הסתיימו ומה שנמצא באתר בשלב זה הוא המחייב מבחינת תוכנית הלימודים לשנה הקרובה. בראשית וירמיהו: יש מספר שינויים בדגשים להוראה בבראשית וירמיהו, השינויים כתובים בטור המיועד לכך בדף המרכז של הוראת ספר בראשית (כיתה י"א) ושל הוראת ספר ירמיהו (כיתה י"ב).

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל החינוך הדתי

הפיקוח על הוראת התנ"ך

עזרא ונחמיה: חומרי הלמידה **באתר** עברו שינוי משמעותי, והותאמו למבנה בו מופיעים כל שאר הספרים (ולא מדריך למורה כפי שהיה עד היום).

בגרויות מועד חורף

במועד חורף יתקיימו המבחנים הבאים:

2104 – יחידה א' לנבחני משנה ואקסטרניים בלבד.

2381 (לשעבר 2112) – יחידה ב' – כיתה י"א.

2371 (לשעבר 2103) – יחידה ג' – כיתה י"ב.

2384 – יחידה ב' – עולים חדשים כיתה י"א.

900411 – יחידה א' לנבחני משנה בקרב העולים החדשים, שאלון מפמ"ר.

מבחני חורף הם על פי **המפרט של מבחני הקיץ הקודם** (זה הנוהל הרגיל לכל מבחני החורף), יש ללמוד על פי התכנים המעודכנים שבאתר.

מעורבות חברתית בתנ"ך

חלמתם להרים את ערך התנ"ך בבית ספרכם וטרם ממשתם את החלום במלואו?

אנו רוצים להציע לכם לגבש קבוצת תלמידים בכיתות י"ב להובלת פעילות תנ"כית בבית ספרכם במסגרת של "מעורבות חברתית והתפתחות אישית – תעודת בגרות חברתית". התכנית מיועדת הן כלפי פנים (חונכות, חידוני תנ"ך בית ספריים, לוח קיר ועוד) והן כלפי חוץ (תכנית מעברים לילדי כיתה ו', שיעורי תנ"ך בקהילה, פעילות לאור התנ"ך ועוד).

השתתפות מחייבת את בית ספר למנות מורה מלווה, שיתן 1-2 ש"ש פרטניות לקבוצת התלמידים.

תכנית זו מופעלת ע"י מינהל חברה ונוער בהובלתו של חננאל מלכה, ובשיתוף פעולה עם הפיקוח על הוראת התנ"ך בחמ"ד. אשת הקשר שלנו היא סיגל שילה: 052-6024264.

פיתוח מקצועי

בשנה"ל תשע"ז ייערכו אי"ה ההשתלמויות הבאות. כל ההשתלמויות הן בהיקף של 30 שעות למעט השתלמות 7-9 שהיא בהיקף של 75 שעות. ארבעת הראשונות הן מקוונות, ואילו ימי העיון בקיץ משלבות לימוד בימי העיון ולמידה מקוונות.

- **שמות** – תוכן ופדגוגיה בהוראת חומש שמות בהתאמה לגיל הלומדים בחטיבת הביניים.
- **במדבר** – תוכן ופדגוגיה בדגש על פיתוח כישורי כתיבה של התלמידים.
- **ביצועי הבנה** – קורס המקנה למורה כלים להעצים את איכות הבנת התלמידים ומשדרג את ביצועי התלמידים.
- **פשטות הכתובים** – העמקה בלימוד פשט הכתוב כשלב ראשון מארבעת קומות ההוראה (פשט, פרשנות, הקשר רחב והקשר אישי).
- השתלמות **לדרגות 7-9** באופן חדש במכללת אפרתה ירושלים.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על הוראת התנ"ך

- השתלמויות בפס"גות – מתוכננות השתלמויות במספר פס"גות (צפת, חדרה, וקריית מלאכי), יש לעקוב אחרי הפרסומים שלהם.
- ימי עיון בקיץ במכללת הרצוג, במכללת אורות (קמפוס אלקנה וקמפוס רחובות) ובגבעת שמואל. פרטים מלאים על ההשתלמויות וקישור לרישום יעלו לאתר בימים הקרובים.

הדרכה

מדריכי התנ"ך בארץ מלווים בשנים האחרונות את התהליכים והשינויים המתרחשים בתוכנית הלימודים. בשנה"ל תשע"ז יש משנה חשיבות למערך העבודה של המדריכים המלווים את תהליכי ההערכה החלופית בכתות י' ובנושאי ההגבר. אנא וודאו שהינכם יודעים מיהו המדריך שלכם וצרו איתו קשר בהקדם. להלן [קישור](#) לרשימה מעודכנת של המדריכים בתשע"ז.

שנוכה להגדיל תורה ולהאחיבה
בברכה
הרב יהודה טרופר
מפמ"ר תנ"ך בחמ"ד

העתקים:

הרב ד"ר אברהם ליפשיץ, ראש המינהל החמ"ד
ד"ר משה ויינשטוק, יו"ר המזה"פ
גב' דליה פניג, ס/יו"ר המזה"פ
גב' צילה מירון-אילן, ראש אשכול מורשת במזה"פ
מר רם זהבי, מפ"א עי"ס
גב' דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על-יסודי
מר דוד גל, מנהל אגף בכיר א' - בחינות
מנהלי מחוזות
מחמ"דים
מדריכי תנ"ך